

Skådespelarna försvann med fiskevädret

TEXT OCH BILD: BERTEL NYGÅRD

Korsholms Teater hade premiär en kväll för över trettio år sedan. Det var på en spelplats i Smedsby, omgiven av snårig buskvegetation som gjorde myggplågan till en del av showen. Jag satt på läktaren, slog upp programbladet och läste hälsningen till publiken.

De inledande orden träffade exakt; jag minns dem på ett ungefär fast det är över trettio år sedan: "Till dig som sitter här på läktaren och smärtar kranks med detta programblad vill vi säga...". "Smärtar kranks" är österbottniska och betyder att slå ihjäl myggor.

DE ORDEN ÄR i någon mening sommarteatern i ett nötskal. Liksom de som agerar på scenen flyttar också publiken in i en egen liten värld. Det finns den omtalade överenskommelsen mellan scen och salong om att låta sig sugas in i illusionen fast man vet att det är "lögn". Och på bänkarna uppstår det ofta en gemenskap kring bekymmer som alla delar på. Vi sitter där och undrar: tog jag med mig tillräckligt med kläder, har jag kranksprejen med, varför glömde jag sittunderlägget? Vi kollar hur andra har det. Ofta ser vi några stackare som kommit i shorts och kortärmar utan en tanke på att solen går ner också på sommaren och gör det med jämna mellanrum på en vridläktare. Jag har sett bänkgrannar bjuda ut överblivna tröjor och sittunderlägg.

I PAUSEN STÅR vi och huttrar med kaffekoppen, som ingår i biljettpriset, och spiller på oss själva och grannen när krankska ska drivas på flykten. Det kallas gemenskap. Vi tar bekymren med ro.

Ibland kan läktarna vara av bedrövligare sort, men också det delar gemenskapen på. Det finns ingen annan lösning än att skratta gott åt det tillsammans. Jag erinrar mig en teaterafton vid skolmuseet i Munsala. Läktaren var komprimerat byggd för att rymma så många som möjligt. Vi trängdes, vred på oss och flyttade på extremiteter som höll på att domna bort, samtidigt som vi skämtade om att vi satt med fötterna i varandras bakfickor.

▲ Sommarteatater. © Bertel Nygård.

Men intet ont om den teaterkvällen. Den blev lyckad.

JAG ÄR DELAKTIG i den svenskösterbottniska amatörteatertraditionen, såväl på scenen som i publiken, liksom på den organisatoriska sidan. Jag känner igen mig i alla rollerna, även om läktarrollen numera är den enda jag spelar. Men det är inte mer än ett par år sedan jag senast skrev texter för scenen.

Det som förenar oss i alla roller är naturligtvis det svenska språket och den svenska kulturen, inklusive dialekten. Det kan ingen ta ifrån oss oavsett hur många "Sannfinländare" som träder fram och stämplar oss som osanna finländare.

Ibland kan jag tycka att ens minnen och erfarenheter av amatörteatern, och inte minst sommarteatern, handlar mest om bekymmer, inte bara i form av krankar. Det var inte lätt alla gånger att – som vi säger i Österbotten – "att hålla ihop schacket". Men den sortens bekymmer är på något sätt ändå ljuva minnen.

JAG ERINRAR MIG min tid med sommarteatern i Molpe, en av mina hembyar. Det var åttioital när sikkfisket var bra. Då det drog ihop sig till bra fiskeväder och vi skulle ha repetition var det förutbestämt att allt skulle gå åt pipan. En Molpebo åbäkar sig inte på teaterscenen när det är läge för fisken att gå i sikkrokarna.

Skådespelarna bara försvann de kvällarna, och vi som stod på spelplatsen på stranden hörde båtar-na dra ut. Efter att jag läst Bruce Chatwin (1940-1989), den fenomenale reseskildraren som skrivit så insiktsfullt och mytiskt om Australiens aboriginer, vet jag vad de höll på med. De gick walkabout när de drog till sjöss.

Det är så med aboriginerna. De bara försvinner ibland, blir borta ett tag och motiverar försvinnandet med att de gått walkabout. Det är inget att göra åt det, varken när det gäller australiensiska aboriginer eller svenskösterbottniska amatörskådespelare. Det hör till öken- och kustfolkens traditioner och har mindre med förnuft och rationalism att göra än med känsla, sinnlighet och ritual.

MIN SVÄRFARS BIBEL var väderleksrapporten. Han var inte beroende av den, men den var en ritual. Han fick veta om det var läge för att gå walkabout på sjön eller inte. Sikfisket var inte mycket till ekonomi – han levde på sitt arbete som lant-handlare – men sikfisket och väderleksrapporten var en kulthandling omöjlig att avstå ifrån.

Bruce Chatwin berättar om basserifolket i Iran. De hade i alla tider gjort årliga vandringar med boskapen till de bästa betesmarkerna, men på 1930-talöet förbjöd schahen dem att lämna vinterbetet. Senare blev de åter fria att göra sina vandringar, men nu hade de ingen boskap kvar. Det oaktat återupptog de sitt nomadiserande. Resan var en ritual, vägen var deras livsväg, att sätta upp tälten var en böneförrättning.

NU FÅR JAG SVÅRT att knyta ihop detta, som skulle handla om sommar-teater. Men vad jag menar är att liv och sammanhang inte bara handlar om rationalism och räknenssars prestationer. Det hand-

lar mer om sammanhållning och det sociala kitt som ideell verksamhet och bland annat amatör-kulturen står för. Forskningen visar att den verksamheten odlas bättre på finlandssvenskt håll än på finskt, vilket man kan både beklaga och känna sig stolt över.

Amerikanen Robert Putnam har genom sin forskning i bland annat Italien visat hur ideellt engagemang skapar social sammanhållning och i förlängningen blir en grogrund för demokratin. Det ideella, det sociala kapitalet, formar en grund för självkänedom, självkänsla och självkritik – liksom för självrespekt och respekt för andra.

Något att tänka på när vi sitter där i den ljuvliga sommarkvällen, suger i oss det senaste i sommar-teatrarnas utbud och smättar krankar med programbladet. ♦

Artikelförfattaren

Bertel Nygård är kulturchef på Vasabladet.

Adress: 66100 MALAX

e-post: bertel.nygard@vasabladet.fi.

Havet, holmarna och Högsåra inspirerar

TEXT OCH BILD: CLARA PURANEN

Bildkonstnären Pive Toivonen, född 1976, är uppvuxen på en bondgård uppe på landbacken i Sagu, men hon har seglat omkring i den åboländska skärgården nästan hela sitt liv. Då hennes pappa skaffade segelbåt år 1980 var det knappast någon i Sagu som hade samma fritidsintresse.

– Jag älskade att segla från första stund, säger Pive Toivonen.

Det är inte bara havet som Pive är förtjust i utan lika mycket öar och holmar som hon kan göra upptäcktsfärder på. Redan som liten flicka försökte hon lära sig strandlinjen på alla öar de besökte och hon tyckte om att ge klippor, stenar och vikar egna namn.

– Det var min lekvärld med allt det vackra. Jag är fascinerad av att vara omringad av vatten.

Efter att Pive Toivonen hade utbildat sig vid Konstindustriella högskolan, hon är både bildkonstnär och bildlärare, arbetade hon några år som bildlärare, men 2004 flyttade hon till Kökar för att helt och hållet satsa på konstnärskapet. Hon hyrde ett hus av konstnären Satu Kiljunen, som även hade varit hennes lärare i Helsingfors. Det var på Kökar Pive började måla öar på allvar.

– Det finns ju så många öar där och vissa av dem kan man se i sin helhet på en gång. Jag började göra porträtt av öar och holmar så att jag lämnade bort havet och himlen, och det har jag fortsatt med. Det är så intressant att upptäcka hur olika de är, att de innehåller fullständigt olika saker.

Pive gör små detaljbilder av sånt hon upptäcker när hon vandrar omkring på en ö, men även panoramabilder av de synintryck hon får när hon åker i sin båt omkring en ö.

På Kökar skaffade Pive sin lilla träbåt *Bitisami*, som gjorde det möjligt för henne att upptäcka och undersöka den vidsträckt skärgården. Och det var då hon lade sig till med vanan att på sitt sjökort färglägga alla de kobbar, öar och holmar hon besökt.

– Man kan ändå inte säga att jag samlar på holmar utan jag är fascinerad av dem för att jag inte kan äga dem, men se dem och göra en bild av dem och visa det som jag tycker är vackert.

På Kökar gick hon också på fågelskådarskurs och blev bongare på sitt eget speciella sätt.

– Jag började rita de fåglar jag såg genom fönstret på våren, som till exempel svarthakedoppingar och skäggdoppingar. Det är svårt att rita fåglar, men det är mycket spännande att iaktta hur deras teckning bildar olika mönster i olika ställningar.

Lågmålt miljöarbete

Skärgårdsintresset har också lett till att Pive arbetat med konst tillsammans med barn som bor på öar. Med understöd från Statens barnkonstkommission och Svenska kulturfonden har hon gjort spännande konstverk med barn på bland annat Utö, Kökar, Högsåra och i Rosala. Som bäst är hon involverad i evenemanget Halikonlahti Green Art, som nu ordnas för tredje gången.

– Tillsammans med barn studerar vi näringskedjan och det kommer bli att utmynna i en utställning i Naturumet Blåmusslan i Kasnäs i höst.

Miljömedvetenheten är närvarande i Pives konst på många olika sätt, ofta lite fördolt.

– Jag uttrycker inte mina åsikter så direkt, jag pratar inte så mycket om miljön, utan miljöaspekten finns mera i det fördolda, till exempel frågan om hur Östersjön mår. Man kan inte bara gå omkring med katastroftankar utan man måste vara optimist. När jag gör bilder av en vacker miljö är det samtidigt ett ställningstagande för att bevara det goda i vår omgivning. Så här fint hoppas jag att det ska förbli.

Pive Toivonen delar med sig av sina naturiakttagelser på bloggen Baltic Sea Now Info (www.balticseanow.info/en/Home.html), där hon med hjälp av sina teckningar och korta texter ger ögonblicksbilder från sin omgivning. I samma anda har hon på nätet dokumenterat livet i sin nuvarande hemby Högsåra under fyra årstider. (<http://tai-devayla.nettisivut.fi/taidevayla/>). Hon hyr den gamla lotsstugan tillsammans med sin sambo Kyösti Palokärki och de håller som bäst på och förbereder sig för en längre seglats med sin segelbåt Andromeda.

– Vi har tänkt segla runt Atlanten från ö till ö.

Viktiga nätverk

Men före det hinner det bli många kortare seglatser i hemvattnen och en i Skottland. För några år sedan inledde några finländska konstnärer samarbetet Ars navigare med konstnärer från Yttre Hebriderna och det har fortsatt bland annat i form

av gemensamma seglatser och en konstutställning i Forum Marinum. En viktig referensgrupp för Pive är också Artist in Archipelago (AiA), som sommaren 2011 ordnar en gemensam utställning i Skärgårdscentrum i Korpoström.

– Via den här gruppen har jag fått goda vänner i bland annat Pargas, Norrskata och Korpoström. Det är folk som bor på liknande ställen, de flesta av oss har flyttat till skärgården, alltså medvetet valt att bo på öar. Vi gör olika slags konst, men vi upplever saker lite på samma sätt.

Pive Toivonen invigde i våras sin nya ateljé i Sagu, som är byggd på fundamentet till en gammal ladugård som hör till släktgården. Det är en rymlig och vacker ateljé, och den motsvarar säkert många unga konstnärers dröm, men för Pive kommer den att fungera mest som ett förvaringsutrymme och mellanstation. Hjärtat finns nämligen i skärgården och i Högsåra.

– Det finaste är lotsstugan och vyn från lotsberget. Det är otroligt fint att bo och leva här uppe. Det är också fascinerande att det inte är så enkelt att komma härifrån, vilket ju gäller alla öar. Så är det bygemenskapen som tilltalar mig. Jag är med i den både som konstnär och som vanlig människa. Om det behövs något som en konstnär kan göra ber man mig om hjälp och det har jag ingenting emot.

Pive har bland annat gjort skyltar till byns kulturstig, designat och tryckt upp kassar för martornas del och mycket annat visuellt arbete. Det är arbeten som hon nödvändigtvis inte själv hade valt att göra, men som berikar hennes liv.

– Det är viktigt att inte göra bara en sak i livet, att vara med i det som händer i ens omgivning och då kommer jag att tänka på övärlden Samoa, där det inte finns skilda yrken utan alla gör allting. I vår skärgård, och även på en bondgård, är det lite på samma sätt: man måste kunna göra många olika saker. ♦

▲ Exempel på Pive Toivonens bildkonst. © Pive Toivonen.

Artikelförfattaren

Clara Henriksdotter är frilansjournalist och författare och bosatt på Högsåra. Hon har skrivit ett dussintal böcker om skärgårdsbyar, människor, hus och föreningar.

Adress: 25969 HÖGSÅRA

e-post: cporanen@abo.fi

